

UDC 02:004 (476)

Liutsiia Tupchiienko-Kadyrova,

ORCID 0000-0002-3116-7028,

Candidate of Historical Sciences,

Leading Bibliographer,

Information and Analytic Activity Department,

National Library of Belarus,

Minsk, Republic of Belarus

e-mail: kadyrovalg@gmail.com

PROJECTS OF THE NATIONAL LIBRARY OF BELARUS

ON THE BASIS OF THE NEWSPAPER FUND

The abstracts provide an overview of the projects of the National Library of Belarus based on newspapers; the ways of their use and forms of popularizing projects are highlighted.

Keywords: National Library of Belarus, newspaper fund, virtual projects, newspapers as a historical source.

УДК 027.7:378:001.103-047.64

Чуканова Світлана Олександрівна,

ORCID 0000-0002-5717-5050,

кандидат педагогічних наук,

завідувачка сектору Наукової бібліотеки,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,

Київ, Україна

e-mail: chukanovaso@ukma.edu.ua

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ В НАВЧАННІ УПРАВЛІННЮ ДАНИМИ ДОСЛІДЖЕНЬ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Розглянуто питання ролі бібліотеки як установи, яка в умовах відкритої науки надає послуги з управління даними досліджень (УДД), проводить навчання науковців, аспірантів, дослідників, викладачів з деяких аспектів управління даними досліджень.

Ключові слова: управління даними досліджень, наукові комунікації, відкрита наука, бібліотека, навчання з управління даними досліджень (УДД).

Відкрита наука передбачає прозорість усіх процесів, у тому числі обміну даними досліджень задля проведення спільних проєктів, повторного використання даних, популяризації певного дослідження, розвитку громадянської науки тощо. Відкрита наука сприяє

трансформації сучасних наукових комунікацій: перевага надається відкритим інструментам та мовам програмування, відкритим форматам (R, Python, GitHub, Jupyter Notebook та інші).

Стрімкий розвиток сучасних наукових комунікацій та відкритість процесів обміну даними актуалізували необхідність у знаннях та навиках управління даними досліджень (УДД). Якщо узагальнити підходи до визначення УДД різних бібліотекознавців (Р. Райс, С. Ковальчик, Е. Бішоп, Л. Корті, К. Боргман та інші), то це поняття можна трактувати як практику супроводу даних дослідження упродовж життєвого циклу даних. С. Ковальчик уподібнює процес управління даними досліджень до менеджменту колекцій у бібліотеці. Відмінність полягає лише у тому, що замість примірників книг при УДД ми маємо справу з пакетами даних.

Життєвий цикл даних (етапи від збору даних через обробку і збереження до повторного використання) є похідним від циклу курації даних, розробленого Центром курації даних (Data Curation Center, DCC). Наш україномовний переклад моделі курації даних (з оригіналом можна ознайомитись на порталі центру <https://www.dcc.ac.uk/guidance/curation-lifecycle-model>) розміщено на схемі 1.

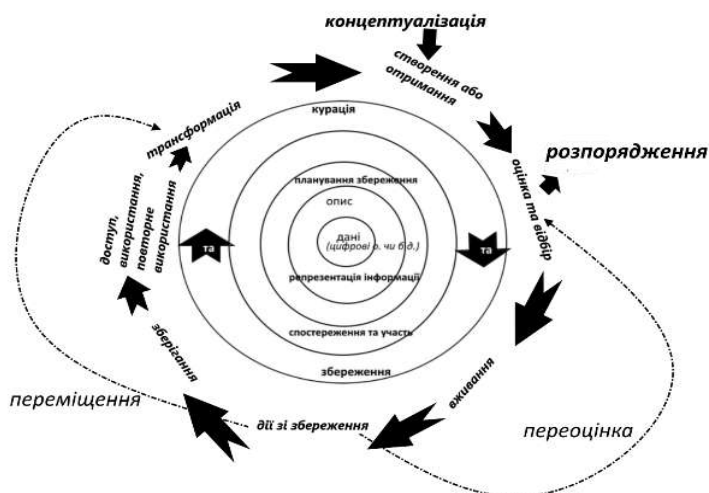

Схема 1. Модель курації даних від DCC (переклад С. Ч.)

Управління даними досліджень має дихотомічну природу, тобто може здійснюватися бібліотечним фахівцем (data librarian, data curator, data steward) або науковцем самостійно чи відповідальним науковцем у дослідницькій групі. Отже, управління даними досліджень – це не лише бібліотечна практика, а й частина transferable skills сучасного науковця. Проте, повноцінний супровід даних наразі важко уявити без ІТ-супроводу та без втручання бібліотечних фахівців, особливо, коли мова йде про опис метаданих до пакетів даних досліджень.

Очевидно, що бібліотечні фахівці повинні надавати експертні консультації та проводити тренінги для науковців, які мають бажання упорядкувати свої дані досліджень та скласти план управління даними (для подачі проєкту на фінансування або в якості путівника по власному дослідженню). Консультації можуть надаватись у вигляді індивідуальних зустрічей, тренінгів, онлайн-курсів, а також у вигляді путівників та інструкцій. Прикладом такого тренінгу для науковців може слугувати платформа Research Data MANTRA Единбурзького університету (Шотландія). У таблиці представлено блоки, які висвітлені на цій платформі (<https://mantra.edina.ac.uk/>) у відкритому доступі. Кожен блок містить теоретичну інформацію, відео та завдання для самоконтролю. Платформа містить посилання на додаткові ресурси, що сприяють кращому засвоєнню теми.

Таблиця 1

Структура MANTRA

Дані дослідження	Формати файлів	Захист чутливих даних
План управління даними	Документація, метадані цитування	Принципи FAIR
Організація даних	Зберігання та убезпечення	Посібники з управління даними

Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) має певні напрацювання у проведенні тренінгів з управління даними досліджень для здобувачів

PhD-ступеня в рамках курсу з «Цифрової науки та інформаційної грамотності». Окрім навчання здобувачів та аспірантів у НаУКМА, бібліотека також проводить вебінари, тренінги, лекції з основних аспектів УДД. Діяльність бібліотеки НаУКМА у цьому напрямі відображено на схемі 2.

Схема 2. Сприяння навчанню УДД у НБ НаУКМА

Отже, роль бібліотеки в навчанні управлінню даними досліджень полягає у тому, щоб забезпечити науковців необхідними знаннями та супроводом роботи з даними на належному рівні, що своєю чергою вимагає від фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи чіткого розуміння етапів життєвого циклу даних, інструментів Відкритої науки, принципів академічної доброчесності та дослідницької етики. Навчання УДД може здійснюватися у вигляді тренінгів, консультацій, вебінарів, онлайн-курсів, підготовки інформаційних матеріалів. Важливим аспектом у сприянні навчанню УДД є підготовка тренерів (тренінги для тренерів), що може відбуватися шляхом саморозвитку, участі у тематичних заходах, обміну досвідом із провідними фахівцями у цій царині, проходженні онлайн-курсів відповідного тематичного спрямування, вивчення актуальних публікацій та посібників із теми УДД та відкритої науки.

UDC: 027.7:378:001.103-047.64

Svitlana Chukanova,

ORCID 0000-0002-5717-5050,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Head of Research Library Sector,

National University of Kyiv Mohyla Academy,

Kyiv, Ukraine

e-mail: chukanovaso@ukma.edu.ua

THE ROLE OF A LIBRARY IN TEACHING RESEARCH DATA MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF SCHOLARLY COMMUNICATIONS TRANSFORMATION

The role of a library as an institution that provides research data management services and training for scientists, graduate students, researchers, and lecturers in some aspects of RDM is considered by this paper.

Keywords: research data management, scholarly communications, Open Science, library, RDM training.

УДК 021.316.77

Шемаєва Ганна Василівна,

ORCID 0000-0002-1053-989 X,

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,

професор, кафедра документознавства та української мови,

Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»,

Харків, Україна

e-mail: annashemaeva@ukr.net

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Обґрунтовується доцільність поглиблення процесів включення бібліотек у створення нових знань, виявлення джерел одержання наукових даних, визначення їх якості через розвиток професійних компетенцій.

Ключові слова: бібліотека, наукові комунікації, управління знаннями, професійні компетенції.

Пошуки можливостей подолання протиріч сучасного соціуму наближають нас до сприйняття ролі комунікацій як фактора подолання світоглядних, культурних, релігійних та інших розбіжностей. Комунікаційні процеси визначають рівень наукових досліджень, формування професійних наукових кадрів, ефективність